

δεμνὸν ἄσμα, ἀντίθεσιν ἀποτελοῦν πρὸς τὴν καθημερινῶς ἀπαντωμένῃν παράχρῳδον καὶ ἄχρουν πεζότητά τῶν χαρακτῆρων καὶ τῶν ἠθῶν.

Μὴ λησμόνει ἐκεῖ εἰς τὸν αἰώνιον ὕπνον Σου, εἰς τὸν παντοτεινὸν κόσμον τοῦ ἀληθεστέρου βίου, ὅπου ἔφερες τὴν ζωὴν Σου ἀπνυδισμένην ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς εὐγενῶν ἀγῶνων Σου, τοὺς ἐδῶ κλαίοντας τὴν στέρνησίν Σου. Ἐκεῖ εἰς τὴν διαρκῆ γαλήνην Σου ἐνθυμοῦ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἀναζητοῦντά Σε ἀτυχῆ τέκνα Σου, καὶ εἰς τὸ βαθύ σκοτός εἰς ὃ τὰ ἐφόβησε διὰ παντός ἡ συμφορὰ τοῦ ἀποχωρισμοῦ πολυγαπημένου πατρός, πέμπε εἰς αὐτὰ μίαν γλυκεῖαν ἀκτίνα θερμῆς παρηγορίας. Ὁ τάφος Σου, ὃν ἡ στοργὴ δεινῶς συντριβέντων ἀδελφῶν, ἀπὸ τῶν ὁποίων μόνον ὁ θάνατος ἠδυνήθη νὰ σὲ ἀποχωρήσῃ, μετέβαλλεν εἰς μαγευτικὸν Παράδεισον μὲ τὰς ἀποπνοίας τῶν ἀνθῶν καὶ τῶν ῥόδων τὰ χρώματα, θὰ ἦνε εἰς τὰς καρδίας μας καὶ θὰ ἔχη διαρκῶς ἄνη, θὰ ἔχη ἀρώματα, θὰ ἦνε βωμός, ὅπου τῶν δακρῶν ἡ θυσία θὰ προσφέρηται πάντοτε ἄφθονος . . .

ΑΡΣ . . .

ΒΑΣΙΛΕΙΩΙ Ν. ΦΑΝΔΡΙΔΗΙ

Σ' ἐνθυμοῦμαι πάντοτε.

Σ' ἐνθυμούμην ἄλλοτε καὶ ἡσθανόμην παλμούς ἀδελφικῆς χαρᾶς.

Πόσον ἦσο καλὸς καὶ ἀγαπητός, Βάσο μου φίλτατε! Νεότης θαλερά, ὑγιεστάτη νεότης, ὠραία, σφριγῶσα, πλήρης ζωῆς καὶ πυρός. Πνεῦμα γοργόν, εὐφυές, χαριέστατον, εὐτράπελον, ἑρασιμιώτατον. Καρδία εὐαίσθητος, τρυφερά, τρυφερώτερα καὶ τῆς ἀρτιφουῦς γλῶσσης, φλογερά, πάλλουσα πρὸς πᾶν ὅ,τι εὐγενές καὶ ὠραῖον, εὐγενές, χρυσῆ καρδία. Χίλια δῶρα σοὶ εἶχε χαρίσει ἡ φύσις. Καὶ τί σοὶ ἔλειπε, τί;

Πάντοτε καλὸς, πάντοτε ζωηρός, πάντοτε αἰσιδόξος, πάντοτε χαριτολόγος καὶ φαιδρός. Ἀπὸ τῆς παιδικῆς σου ἡλικίας οὐδεὶς σὲ εἶδε ποτὲ νὰ σκυθρωπάσῃς, οὔτε σὲ εἶδε νὰ γάσῃς τὸ θάρρος τῆς ζωῆς. Αἰωνίως εἶχες τὸ μειδιάμα καὶ τὴν χάριν εἰς τὰ χεῖλη. Ἐγνώριζες αὐτοδίδακτος τὴν φιλοσοφίαν τῆς φαιδρᾶς ζωῆς, τῆς μόνης ἀληθοῦς ζωῆς, καὶ ὁ βίος σου ὅλος ἦτο φαιδρότης, ποίησις καὶ μουσική. Μειδιάμα, ἄσμα καὶ κιθάρα, ἰδοὺ ἡ νεότης σου φίλτατε Βάσο. Μηλολόγη, πετώσα ἀπὸ ἄνθους εἰς ἄνθος. Τρελλὴ χελιδὼν, φαιδρῶς τερετίζουσα. Ἐαρινὴ αὐγὴ, διαχύνουσα ὄρσον καὶ ζωὴν. Εἶχε διὰ σὲ ἡ ζωὴ ἀκάνθας κατ' ἀρχὰς καὶ περιπετείας. Τὰς περιεφρόνεις ὅλας ὡσεὶ μὴ ἡσθάνεσο αὐτάς, καὶ ἔδρεπες ἐξ αὐτῆς τὰ ῥόδα μόνον, δι' ὧν ἐκόσμεις τὰς ἡμέρας σου. Οὐδέποτε ἡσχαλλες διὰ τὰς περιπετείας τοῦ βίου. Ἦσο πτηνὸν εὐχαρὶ ἐν μέσῳ διαρκοῦς ἑαρος καὶ παρήρησο τὰς θλίψεις καὶ ἔψαλλες γλυκύτατα τὴν χαρὰν καὶ τὰ κάλλη τῆς ζωῆς.

Εἶχες τρυφερωτάτην στοργὴν πρὸς τοὺς λατρευόντάς σε ἀδελφούς σου. Μυρίας εὐφροσύνους στιγμᾶς διήλθον μετὰ σοῦ οἱ φίλοι σου. Πῶς νὰ σὲ λησμονήσῃς ποτὲ, Βάσο μου; Εἶχες τὴν θαυμασίαν ἰκανότητά νὰ γίνεσαι εἰς ὅλους ἀγαπητός. Οὐδὲ σταγόνα γλῶσσης εἶχε ποτὲ ἡ συμπαθῆς σου καρδία, ἀλλὰ πάντοτε ῥοδοζάχαριν καὶ μέλι. Ἦσο ἀνεκτίμητος φίλος καὶ διέχυνες πανταχοῦ τὴν χαρὰν καὶ τὴν ζωὴν. Πόσας στιγμᾶς, ὠρας, ἐβδομάδας, μῆνας εὐτυχεῖς δὲν ὀφείλω εἰς τὴν ποιητικωτάτην συναναστροφὴν σου! Ὠραῖοι καὶ χρυσοὶ καιροί, ὄττινες φεῦ, παρήλθον μετὰ σοῦ ἀνεπιστρεπτεῖ. Παρήλθον, ὅπως παρέργεται τὸ ἄρωμα τοῦ ῥόδου, τὸ ἄσμα τῆς ἀηδόνος, ἡ νεότης, ἡ εὐτυχία. Παρήλθον καὶ ἀφήκαν ἀναμνήσεις ὠραίας, τερπνᾶς, ἀνεξαλείπτους καὶ ζωηρὰς πάντοτε. Εἶχες ἐκπλήξεις ἀπαραιμύλους, δι' ὧν τὸν σκυθρωπότερον τῶν φίλων σου ἠδύνασο νὰ καταστήσῃς εὐθυμώτατον μὲ ἔν εὐφυσέστατον λογοπαίγιον ἢ ἀνέχδοτον, μὲ δύο στίχους, μὲ ἔν ἡσμάτιον, μὲ μίαν φράσιν. Διὰ τοῦτο σὲ ἠγάπων ὅλοι, ὅσοι σὲ περιστοιχίζον συγγενεῖς καὶ φίλοι καὶ σ' ἐκαμάρων καὶ ἐζήλευον τὸ μέλλον σου καὶ ἐπίστευον ὅλοι, ὅτι χίλια θὰ ζήσῃς ἔτη, Βάσο μου.

Ἄνεπτύχθης, ἑμορφώθης, ἐσπούδασες ἐν δυσφορίαις, ὡς ὁ Μάριος τοῦ Οὐγγῶ. Σὲ παρωνόμαζον Μάριον, ἐνθυμεῖσαι; Ἡ αἰσιοδοξία καὶ τὸ σθένος τῆς ψυχῆς ἐνίκησαν τὰ πάντα καὶ ἔλαβες τὸ δίπλωμά σου ἐκ τῆς Νομικῆς Σχολῆς, ἧς τὸ στάδιον ἐξέλεξας. Τότε ἐπόθησας εὐρύτερον ὀρίζοντα, ὁρᾶσιν καὶ μέλλον. Ἀπῆλθες εἰς τὴν Κρήτην. τὴν πάτριον γῆν σου, διὰ τὴν δικηγορήσῃς. Σὲ εἶλκεν ἐκεῖ νοσταλγία, βρέουσα εἰς τὰς φλέβας σου, ἐκεῖ, ὅπου ἐγεννήθη ὁ σεβαστὸς πατήρ σου καὶ ἀναπαύονται τὰ ὀστέα τοῦ μεγάλου καὶ ἐνδόξου πάππου σου, τοῦ περιφήμου Στρατάρχου Βασ. Χάλη, τοῦ ὁποίου ἔφερες τὸ προσεπώνυμον. Καὶ μᾶς ἔφυγες ἐντεῦθεν καὶ ἀπεχωρίσθημεν ἐν μέσῳ ἀκρατήτων συγκινήσεων καὶ δακρύων. Ἄλλ' ἔφυγες, πάλλων, ἐνθουσιῶν καὶ εὐελπῖς καὶ ἀποκομίζων θερμότητῃν τὴν ἀγάπῃν μας καὶ μυρίας ἡμῶν διαπύρους εὐχάς, ὅπως σὲ ἀκούωμεν πάντοτε εὐτυχῆ.

Καὶ μία χρυσῆ παρένθεσις. Ἦσο ἀκόμη σπουδαστῆς ἐν Ἀθήναις, ὅτε ἡγάπησας ἐκεῖ ὠραίαν, χαριτόμοτον καὶ καθ' ὅλα ἀνταξίαν σου κόρην. Ἠγάπησας καὶ ἀντηγαπήθης. Ὁ Μάριος εὗρε τὴν Τιτίκαν του. Ὁ ἔρωσ σου ἦτο ὑψηλός, μέγας, ποιητικώτατος, αἰθέριος, θεῖος. Μετέβαλε τὴν ζωὴν σου εἰς χαριέστατον καὶ ἔρατεινόν εἰδύλλιον. Ἡ τρυφερότης καὶ περιπάθεια τοῦ ἔρωτος αὐτοῦ ἦσαν ἀγγελικαί. Ἐξῆ ὁ εἰς διὰ τὸν ἄλλον. Ἀναπνέετε ἀλλήλους. Ἐν τῷ ἔρωτι αὐτῷ διέγυρας ὅλον τὸ ἄρωμα τῆς ὠραίας σου ψυχῆς καὶ ἡ καρδιά σου ἔγινε τρυφερώτερα, συμπαθεστέρα, εὐγενεστέρα. Ἐμεγαλύνθητε, λατρευόμενοι. Καὶ ὁ Θεὸς τῆς ἀγάπης ἠλόγησεν αὐτὸν τὸν ἰδανικὸν ἔρωτα, ὅστις κατέστη διὰ σὲ ζωὴ καὶ πνοή. Καὶ ὁ χρυσοῦς ὑμέναιος ἦνωσε μὲ τιμημένα στέφανα τὸν ἀνθήσαντα Μάϊον μὲ τὴν ἡβήσαντα Ἀπρίλιον. Ἡ ζωὴ σου ἔκτοτε ἐγένετο ὅλη μέλι, γάλα καὶ ῥόδα. Ἐξῆτε τρισευδαίμονες καὶ τρυφῶντες εἰς ἔρωτα, πάντοτε νεύοντες καὶ ἀνθηρόν. Ἐτη ὀλόκληρα διήλθετε καὶ ὁ μὴν τοῦ μέλιτος δὲν ἔληξε ποτὲ διὰ σᾶς. Ἐπίνετε τὸ νέκταρ τῆς εὐτυχίας διαρκῶς. Ἐκ τοῦ εὐτυχοῦς δὲ αὐτοῦ γάμου εἶδτε νὰ περυγίζωσι περὶ ὑμᾶς καὶ καθηδύνωσι τὴν ζωὴν σου δύο μικροὶ ἄγγελοι, γάρμα καὶ σέμνωμα τοῦ οἴκου σου.

Ἀπῆλθες εἰς Κρήτην, μακρὰν εἰς τὸ Ἡράκλειον, εἰς τὴν Νεάπολιν. Ἐξῆσας ἐκεῖ ἰκανὰ ἔτη, δικηγορῶν. Ἀνέπτυσας νοημοσύνην, φιλοπονίαν, ἰκανότητα πολλήν καὶ διεκδικῆσαι ἐνωρὶς ἐν τῷ πρακτικῷ σταδίῳ. Ἡ ἐν αὐτῷ ἐπιτυχία σοὶ ἔφερε ταχέως καὶ ὑλικὴν ευφρασίαν. Ὅτε ὁμως διηγείσο μοι, πῶς ἔζησ ἐν μέσῳ ἀγριοκόσμου, ἐν μέσῳ τῆς τουρκικῆς τυραννίας καὶ θρηϊωδίας, μὲ τὸ πολυκύρτον εἰς τὴν ζώνην νυχθημερόν, ἐξεπληττόμην, πῶς κατώρθωνες τόσον Ἡράκλειον ἔργον σύ, ὁ πεπλασμένος νὰ ζῆς εἰς ἡμέρον ὀρίζοντα, ἐν μέσῳ πεπολιτισμένου καὶ ἀνθρωπίνου κόσμου, ἐν μέσῳ ἁσμάτων καὶ ῥόδων! Ἡδυνήθης νὰ ἐξοικειώσης τὰς ἀποτόμους ἀντιθέσεις, νὰ ἀλλάξῃς τὰ ἀδιάλλακτα καὶ νὰ ζήσης καὶ ἐν τῷ Ταρτάρῳ.

Ἐν τῷ νέῳ ὁμως βίῳ σου εἶδεν ἡ εὐθυμία ψυχῆ σου τὰ πρῶτα καὶ μόνα νέφη τῆς θλίψεως καὶ τῆς μελαγχολίας. Τὰ νέφη αὐτὰ ἦσαν διὰ τὴν ὠραίαν νύμφην τῆς Μεσογείου, διὰ τὴν μεγαλομάρτυρα καὶ αἱματολόουστον γῆν τῶν πατέρων σου. Τὴν συνεπόνεις, διερχομένην ἀτέρμονας δουλικὰς ἡμέρας καὶ καλὸν τέκνον αὐτῆς, ἐθλίβεσο διὰ τὸν ἄγριον ζυγόν, ὅστις ἐπικάθηται τοῦ τραχήλου της, πρὸς αἶσχος καὶ ὄνειδος τῆς πεπολιτισμένης ἀνθρωπότητος. Ἐπόνεις, Βάσο μου, καὶ ἐτραγῶδεις θλιβερώς,

*Μεγάλοι ἔμποδοι πολλῶν
Τὰ ἔθνη, σὰν κοπάδια.
Τὴν γῆν προδίδουν καὶ γελοῦν...*

Ἄλλ' ἐν διαρκεῖ ἡφαιστειῳ δὲν ὑπάρχει ἀσφαλὲς ἔδαφος καὶ γαλήνη διὰ τὰς ἀδύνατους ὑπάρξεις. Καὶ εἶγες περὶ σὲ τρεῖς τοιαύτας ἀνθηρὰς καὶ τρυφεράς, τὴν σύνητοφον τοῦ βίου σου καὶ τὰ δύο τέκνα σου. Ἠναγκάσθης ἐπὶ τέλους νὰ τὰς μεταφέρῃς καὶ ἐγκαταστήσῃς ἐν Ἀθήναις, ἕως οὗ τοῦλάχιστον ἀνατεῖλωσι διὰ τὴν πολυκαθῆ Κρήτην καλλίτεροι ἡμέραι. Ἐσχάτως δὲ εἶγες ἔλθει πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν φιλιτάτων σου, πλήρης υγιείας καὶ ζωῆς. Πλὴν...

✱

Σ' ἐνθυμοῦμαι, Βάσο μου φίλτατε, καὶ πονῶ καὶ θλίβομαι. Ἡ ψυχὴ μου μένει

περίλυπος ἕως θανάτου. Εἶναι ἀπερίγραπτον τὸ ἄλγος αὐτῆς, ὅπερ τὴν περιβάλλει.

Φεῦ, ὁ ἄνθρωπος προϋποθέτει, ἀλλ' ὁ Θεὸς διαθέτει. Εἰς αὐτὸν ἔδωκ' ἃς τὸν μάταιον κόσμον, τὸν κατ' εὐφημισμὸν καλούμενον κόσμον, πράγματι δὲ ἄκοσμον, οὐδὲν εἶναι ἀσφαλὲς καὶ βέβαιον. Ἡ εὐτυχία θραύεται, ὡς Φαθεντιανὸν σκεῦος. Πολλάκις ζῆ ὀλιγωτερον τῶν ῥόδων καὶ τοῦ ἀρώματος τῆς ἰάσμου. Τὸ πᾶν εἶναι ἔρμαιον ἐνὸς φθονεροῦ καὶ χαιρεκάκου πεπρωμένου. Μαραίνονται τάχιστα τὰ ἴα καὶ ζῆ ἡ ἄκανθα καὶ ἡ βιάτος. Οὐδεὶς εἶναι σταθερῶς εὐτυχῆς. Τὰ ῥόδα μαραίνει ὁ λίψ, καὶ τὸ εὐθυμον πτηνόν, τὸ χορεύον καὶ κελαδοῦν εἰς τὰ δάση, σπαράττει διεοργόμενος ἰέραξ. Τὴν γαλήνην ἀφανίζει ἡ τρικυμία καὶ τὴν αἰθρίαν τὰ νέφη. Καὶ ἐκεῖ ὅπου ἀκτινοβολεῖ ἡ χαρὰ καὶ ἡ εὐτυχία, ὁ νυκτοκόραξ ὁ ἀπαίσιος θρηνεῖ πενθίμως. Ὁ θάνατος θραυεῖ τὴν ζωὴν καὶ τὸ πᾶν εἶναι ἀλγεινὴ καὶ ἀπεχθὴς κωμωδία.

Τίς τὸ ἐφοβεῖτο καὶ τίς τὸ ἐφρατάζετο, τριφίλητε Βάσο! Ἐν ᾧ ἀνεμένομεν νὰ σὲ ἀκούωμεν πάντοτε εὐδαιμονοῦντα, ὡς πρὸ ἐτῶν μᾶς εἶχες συνειθίσει, αἴφνης φρικτὸς κεραυνὸς ἔπεσε πρὸ τῶν ποδῶν μας, ἡ πικροτάτη εἰρήσις τοῦ πικροτάτου θανάτου σου. Αὐτὸ τὸ φοβερόν, τὸ ἀπροσδόκητον, τὸ ἀπαίσιον ἄγγελμα κατέθλιψεν, οὐ μόνον τοὺς οἰκίους σου, ἀλλὰ καὶ ὄλους τοὺς φίλους σου, αἵτινες σὲ ὑπερηγάπων πάντοτε. Σὺ ν' ἀποθάνης, σὺ νὰ κατέλθης εἰς τὸν τάφον, σὺ νὰ μᾶς φύγης προῶρως, σὺ ὁ πλήρης νεότητος ἀκόμη, σφρίγους καὶ ζωῆς; Ἀπὸ πότε τὰ εὐθυμα καὶ καλλικέλαδα πτηνὰ ἐβαρύνθησαν τὸ ἔαρ καὶ τὴν ζωὴν καὶ ἐζήλευσαν τὰς γλαυκάς καὶ τοὺς τάφους; Κρῖμα! Οὕτως ἠθέλησεν ἡ μοῖρα καὶ οὐδεμία ἴασις διὰ τὸ πλῆγμα τοῦτο. Τσιαύτη ἦτον ἡ εἰμαρμένη σου. Σὲ ἠνύνησε κατ' ἀρχάς, σοὶ ἔδωκεν εὐτυχῆ ζωὴν, τὴν κατεστόλισε μὲ ῥόδα εὐδαιμονίας, δροσερὰ καὶ μυροβόλα. . . Ἀλλ' ὕστερον ἐφθόνησεν ἡ κακεντρεχὴς καὶ ἀσπλαγγχνος καὶ ἀγρία, ὡς οἱ σφάζοντες τὴν πατρίδα σου Τοῦρκοι, σοῦ ἔκοψεν ἀποτόμως τὸ νῆμα τῆς ὥραίας σου ζωῆς, χωρὶς νὰ συλλογισθῆ ὅσον πράττει κακὸν καὶ ποίας ἄλλας ὑπάρξεις θανασίμως πληγῶνει ἡ μέγαιρα.

Χύνω μακρόθεν ὀλίγα ἄνθη καὶ δάκρυα εἰς τὸν νοπὸν καὶ πολυδάκρυον τάφον σου, δάκρυα τῆς καρδίας, ἧτις σὲ ἠγάπησεν, ὅσον καὶ οἱ ἀδελφοὶ σου ὧν ἐσπάραξε τὴν καρδίαν ὁ πρόωρος θάνατός σου. Φεῦ, νὰ μὴ σὲ ἴδω καὶ νὰ μὴ χύσω αὐτὰ τὰ δάκρυα εἰς τὸν ὥραϊον νεκρὸν σου! Κοιμοῦ ἐν εἰρήνῃ. Ἀναπαύθητι ἐν τόπῳ γλοερῷ καὶ ῥοδοστεφάνῳ, φιλότατη ψυχῇ. Εὐθύμει ἐν χορῷ καὶ κιθάραις ἀγγέλων, ποιητικῇ καὶ ἀγγελικῇ καρδίᾳ. Σ' ἐνθυμοῦμαι πάντοτε καὶ δὲν θὰ σὲ λησμονήσω ποτέ. Ἡ εἰκὼν σου, ἡ ὥραία, ἡ συμπαθὴς, ἡ προσφιλεστάτη, ἐνθύμιον τιμαλφίστατον καὶ ἱερὸν τῆς πρὸς ἐμὲ πολυχρονίου ἀγάπης σου, θὰ ὑπεκκαίῃ πάντοτε ἐν τῇ καρδίᾳ μου γλυκυτάτους παλμούς καὶ συγκινήσεις. Διότι θὰ ζωपुरοῖ ἐν ἐμοὶ ἀεννάως τὴν χρυστὴν ἀνάμνησιν τῆς ἀληθμονήτου ζωῆς, ἣν διήλθομεν μαζῆ ἄλλοτε. Θὰ σ' ἐνθυμοῦμαι πάντοτε καὶ θὰ τὸ αἰσθάνησαι, ὅπου καὶ ἂν ἦσαι.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Κ. ΒΑΡΔΟΥΝΙΩΤΗΣ

Σ Τ Ι Χ Ο Ι

Ἐστὴν ἄκρη τῶν ἑματιῶν τῆς τρεμοσβύνει
σάν ὄρουψαλλο ἀπὸ μαργαριτάρει
τὸ δάκρυ, ποῦ ἡ ψυχὴ τῆς μέσα χύνει

Κάθε ἀστέρι χαμηλώνει νὰ τὸ πάρῃ,
μὰ ἡ γῆ, μονάχα ἡ γῆ ἔχει τὴν χάρι,
πάντα ἡ ψυχὴ σ' αὐτὴν τὸ δάκρυ δίνει.

Ἡ γῆ ὅσα διαμάντια ἔχει κρυμμένα,
δάκρυα εἶναι ἀπὸ ἑμάτια ἐρωτευμένα
Ἡοῦ κάθε τόσο πίνει.

(1897)

TIM. ΜΩΡΑΪΤΙΝΗΣ